
KI VAGYOK ÉN?

1. MODUL

KÉSZÍTETTE: ABONYI TÜNDE

MODULLEÍRÁS

A modul célja	Rajzról leolvasható kapcsolatok felismerése. Állítások igazságának eldöntése. Különböző állítások megfogalmazása feltételekkel. Helyes következtetések megfogalmazása. Biztos, lehetséges, lehetetlen esetek megfogalmazása. Szóbeli kifejezőkészség fejlesztése.
Időkeret	Kb. 5 óra
Ajánlott korosztály	9–10 évesek; 4. osztály; kb. a 2. héttől tetszőleges időben tanév végéig
Modulkapcsolódási pontok	M6., M10., M14., M21.
A képességfejlesztés fókuszai	A megismerési képességek fejlesztése: – megfigyelés, a megfigyelt tulajdonság, kapcsolat kifejezése szóban – összehasonlítás (megkülönböztetés, azonosítás) – az összefüggés-felismerő képesség és összefüggésekben való gondolkodás képessége – ok-okozati összefüggések felismerése, magyarázata – következtetések és indoklásuk a felismert összefüggések alapján Problémamegoldó gondolkodás fejlesztése. Verbális képességek, kommunikáció fejlesztése.

AJÁNLÁS

A Ki vagyok én? című játékot sok évvel ezelőtt találtam ki nagyon jól gondolkodó, okosan érvelő osztályom számára. Később kiderült, hogy - kezdetben két-két állítás együttes jelentését értelmezve, a szerepeket kiosztva és eljátszva – nem csak kiemelkedő képességű osztályokban játszható. Játékos formában ad lehetőséget kapcsolatok felismerésére, tanult, ismert fogalmak tartalmának alkalmazására (ábécé, magánhangzó, mássalhangzó, hangrend, öcs, hűg, nővér, alsó tagozat, felső tagozat), állítások megfogalmazására, egyező jelentésű állítások felismerésére, a beszéd-készség fejlesztésére.

Mivel az elmúlt néhány évben meglepve tapasztaltam, hogy a rokonkapcsolatok felismerése, értelmezése, megfogalmazása a korábbiaknál lényegesen több tanítványom számára jelent nehézséget, javaslom, hogy a játék megkezdése előtt ismerkedjenek a gyerekek ilyen típusú relációkkal. Ehhez segítséget nyújtanak C. Neményi Eszter és Sz. Oravecz Márta, illetve Wéber Anikó tankönyvei és munkafüzetei, melyekben sok ilyen feladatot találhatunk.

TÁMOGATÓRENDSZER

C. Neményi Eszter–Sz. Oravecz Márta: *Útjelző az 1. és 2. osztályos matematika tanításához*

C. Neményi Eszter–Wéber Anikó: *Matematika munkafüzet* (általános iskola 3. osztály) Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1997.

Csahóczi Erzsébet: *Töprengő*. Szeged, Csongrád M. Ped. Int., 1990.

Fábosné Zách Enikő: *Te is szeretsz tanítani?* Budapest, Calibra cop., 1997.

Papp Olga–Szilágyi István–Dr. Török Tamás: *Így is taníthatjuk a matematikát*. Esztergom, MAT-TAN, 1998.

Radnainé dr. Szendrei Julianna–Makara Ágnes–Mátyásné Kokovay Jolán–Pálfy Sándor: *Tanulási nehézségek a matematikában*

ÉRTÉKELÉS

A modulban **folyamatos megfigyeléssel** követjük, hogy ki-ki:

- jól tájékozott-e mindennapi élet családi kapcsolatainak megfogalmazásában
- ismeri-e a családi kapcsolatokat jelző kifejezéseket, ismeri-e annak tartalmát, feltételeit
- le tud-e olvasni egyszerű családi kapcsolatokat rajzról
- le tud-e olvasni összetettebb családi kapcsolatokat rajzról
- tud-e dönteni állítások igazságáról a látott rajz segítségével
- képes-e újabb igaz állítások megfogalmazására rajz segítségével
- képes-e összefüggések felismerésére rajz segítségével
- képes-e a felismert összefüggések alapján helyes következtetésekre
- képes-e a biztos, lehetséges és lehetetlen esetek megkülönböztetésére

A modulban ismertetett tevékenységek lépésről lépésre haladva teszik lehetővé, hogy a gyerekek egyre tájékozottabbá váljanak a családi kapcsolatok megfogalmazásában, rajzról való leolvasásában. Minden gyerek számára nagy segítség, ha ezeket a kapcsolatokat számára ismerős közegbe helyezzük, és először olyan családok kapcsolatait vizsgáljuk, amelyeket már ismer. Ez sokat segíthet az általánosításban, az ismeretlen család viszonyainak értelmezésében.

Minden tanulónk kapjon dicséretet, megerősítést, ha jól fogalmazott meg összefüggést, igaz állítást tudott mondani vagy helyesen következtetett. Vegyük észre és emeljük ki, ha valamelyik tanítványunk játék közben olyasmire vált képessé, amit korábban nem tudott. A feladatok során a gyerekek folyamatosan kommunikálnak a tanítóval és egymással, ezért a tanító rengeteg visszajelzést kap és adhat. A sok hallott példa, a tanító és a társak elismerése minden gyerek számára ösztönző és további gondolkodásra serkent. Érdemes kihasználni!

A TOVÁBBHALADÁSHOZ SZÜKSÉGES SZEMPONTOK:

- Minden tanulónknak ismernie kell a legegyszerűbb családi kapcsolatok jelölésére szolgáló kifejezéseket, azok tartalmát és feltételeit (apa, anya, lánya, fia, nagypapája, nagymamája, unokája). Ennek ellenőrzésére, megerősítésére szolgálnak a modul első részében leírt feladatok. Különösen nagy jelentősége van ezeknek a feladatoknak azokban az osztályokban, ahová nemzetiségi tanulók is járnak. Ezeknek a kapcsolatoknak az ismerete már elegendő a *Ki vagyok én?* című játékban való sikeres részvételhez.
- Először győződjünk meg róla, hogy tanítványaink ismerik-e a szélesebb család kapcsolatait jelölő kifejezéseket (nagynéni, nagybácsi, unokatestvér, após, anyós, vő, meny). Ha nem – ismét egy ismert család kapcsolatait értelmezve –, tisztázzuk velük a fogalmak tartalmát, feltételeit. Ezek ismerete már nagyon komoly rajzok értelmezését teszi lehetővé, amelyben a megismerési képességek nagyon sokféleképpen fejlődhetnek. Épp attól nagyszerűek ezek a feladatok, hogy minden gyerek megfogalmazhat a saját szintjének megfelelő állításokat, miközben hallja a többiek állításait, indoklásait. Eközben észrevétlenül válik ő is képessé összetettebb állítások megfogalmazására, a felismert kapcsolatok pontosabb, választékosabb kifejezésére. Folyamatosan fejlődik a gyerekek összefüggés-felismerő képessége és szóbeli kifejezőkészsége is.
- A játékban szereplő nyelvtani fogalmakat (ábécé, magánhangzó, mássalhangzó) a gyerekek 1. osztálytól használják. Ennek ellenére – pl. különféle nyelvtani játékok segítségével – győződjünk meg róla, hogy mindenki tisztában van-e a jelentésükkel, mert ennek ismerete nélkül nem tud sikerrel szerepelni a játékban.

Az ellenőrzés módja az egész modul során az egyéni tevékenységek, szóbeli kifejezések megfigyelése, értékelése.

MODULVÁZLAT

Időterv: kb. 5 óra

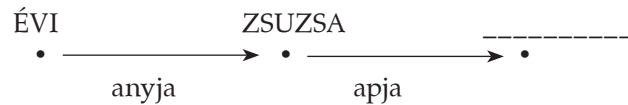
Változat	Lépések, tevékenységek (a mellékletekben részletesen kifejtve)	Kiemelt készségek, képeségek	Célcsoport / A differenciálás lehetőségei	Tanulásszervezés		Eszköz (mellékletben: a feladatok, gyűjtemények, tananyag- tartalmak)
				Munkaformák	Módszerek	
I. Családi kapcsolatok						
1.	Egyszerű családi kapcsolatok leolvasása – nagyszülő – anya – gyermek kapcsolat – gyermek – szülők kapcsolata – anya – gyermek, illetve testvérek közötti kapcsolatok	Problémamegoldó gondolkodás, összefüggésfelismerő-képesség, szóbeli kifejezőkészség fejlesztése	Minden gyerek	Frontális és önálló	Megfigyelés, beszélgetés, vita	Fénymásolt lapon vagy táblán családi kapcsolatok rajza
2.	Családi kapcsolatok leolvasása – állítások igazságának eldöntése, újabb igaz állítások megfogalmazása.	Problémamegoldó gondolkodás, összefüggésfelismerő-képesség, szóbeli kifejezőkészség fejlesztése	Minden gyerek	Frontális és önálló	Megfigyelés, beszélgetés, vita	Fénymásolt lapon vagy táblán családi kapcsolatok rajza, ceruza, papír
2.1	a) ismerkedés a feladat rajzával b) behelyettesítés ismert család szereplőivel c) újabb kérdések megválaszolása d) újabb kérdések az eredeti ábrához	Problémamegoldó gondolkodás, összefüggésfelismerő-képesség, szóbeli kifejezőkészség fejlesztése	Minden gyerek	Frontális és önálló	Megfigyelés, beszélgetés, vita	Fénymásolt lapon vagy táblán családi kapcsolatok rajza ceruza, papír
2.2	Feladatok egy összetett „családrajzról” – családtagok neve – állítások igazságának eldöntése – egyszerű igaz állítások megfogalmazása a rokonkapcsolatokról – állítások a „van”, „nincs”, „mindegyik”, „egyik sem” kifejezések használatával – „Ha..., akkor...” típusú állítások – Lehetséges, de nem biztos állítások	Problémamegoldó gondolkodás, összefüggésfelismerő-képesség, szóbeli kifejezőkészség fejlesztése	Minden gyerek	Frontális és önálló	Megfigyelés, beszélgetés, vita	Fénymásolt lapon vagy táblán családi kapcsolatok rajza ceruza, papír

Változat	Lépések, tevékenységek (a mellékletekben részletesen kifejtve)	Kiemelt készségek, képességek	Célcsoport / A differenciálás lehetőségei	Tanulásszervezés		Eszköz (mellékletben: a feladatok, gyűjtemények, tananyag- tartalmak)
				Munkaformák	Módszerek	
II. Ki vagyok én?						
1.	Ismerkedés a játékban szereplő állításokkal. Következtetések megfogalmazása.	Problémamegoldó gondolkodás, összefüggésfelismerő-képesség, szóbeli kifejezőkészség fejlesztése	Minden gyerek	Frontális	Tevékenykedtetés, beszélgetés, megfigyelés, vita	4 doboz, szó- és mondatkártyák (gyerekek és anyukáik nevei, állítások anyukákról, testvérekről, iskolai osztályról – mellékletben)
III. Játék – Ki vagyok én?						
1.	Bemutatkozás – Valaki minden dobozból húz egy kártyát. Az ezeken levő állítások alapján mindent elmond magáról, amit tud, illetve ki tud következtetni.	Problémamegoldó gondolkodás, összefüggésfelismerő-képesség, szóbeli kifejezőkészség, beszédészlelés, megértés és beszédfeldolgozás fejlesztése	Minden gyerek	Frontális és egyéni	Tevékenykedtetés, beszéd	4 doboz, szó- és mondatkártyák (gyerekek és anyukáik nevei, állítások anyukákról, testvérekről, iskolai osztályról – mellékletben), táblázat, tábla, kréta
1.b	Közös vizsgálódás – biztos, lehetséges és lehetetlen esetek keresése		Minden gyerek	Frontális és egyéni	Tevékenykedtetés, beszélgetés, magyarázat, vita	

* A táblázat értelemszerűen bővíthető, az 1., 2., 3. pont átértelmezhető

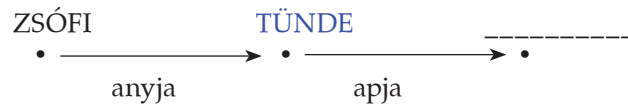
Úgy gondolom, hogy egy ismert család kapcsolatainak megfogalmazása olyan sokat segíthet a gyerekeknek, hogy ezután mindenkiel érdemes önálló munkában megpróbálkozni a munkafüzeti feladat megoldásával.

b) C. Neményi Eszter–Sz. Oravecz Márta: *Matematika munkafüzet* (általános iskola 2. osztály) 79. oldal/ 2. feladat:

Ez a feladat nehezebb az előzőnél, hiszen a család egyik tagjának a nevét sem ismerjük. Ettől a gyerekek többsége azonnal elbizonytalanodik.

Az a legyszerencsebb megoldás, ha ismét visszatérünk az ismerős családhoz.

Az sem baj, ha Tünde apját a gyerekek nem ismerik. Elég, ha megmondjuk a nevét. Az előző feladat alapján már ez is elég lehet a kapcsolat megfogalmazásához.

Ha szükséges, térjünk vissza az előző feladat egyik kérdéséhez:
Olvassuk le fordítva:

Ha Zsófi anyjának az anyja Zsófi nagymamája, akkor ki lehet Zsófi anyjának az apja?

Azután érdemes hozzálátni az eredeti feladat megoldásához, hogy ismerősök között már felismerték a gyerekek a kapcsolatokat.
Tegyünk fel nekik a rajzzal kapcsolatban minél több kérdést!

IBOLYA unokája ZSÓFI.

Évi neve helyére írjuk be Zsófi nevét!

Olvassuk le és egészítsük ki a már látható nyitott mondatot!

ZSÓFI anyja TÜNDE.

Olvassuk le és egészítsük ki a már látható nyitott mondatot!

TÜNDE apja _____.

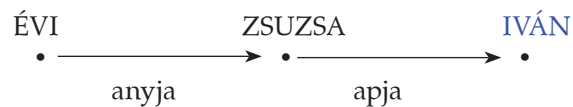
TÜNDE apja FERENC.

– Kije Zsófinak Ibolya? (A nagymamája.)

Zsófi anyjának az anyja, Zsófi nagymamája.

Zsófi anyjának az apja, Zsófi nagypapája.

ZSÓFI nagypapája FERENC.

nagypapája

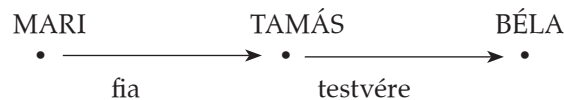
c) Anya – gyermek, illetve testvérek közötti kapcsolatok

A Ki vagyok én? című játék sikeres játszásában a legfontosabb szerepe az anya – gyermek, illetve a testvérek közötti kapcsolat felismerésének van.

Emiatt fontos, hogy a gyerekek képesek legyenek az alábbi kapcsolatok felismerésére, megfogalmazására.

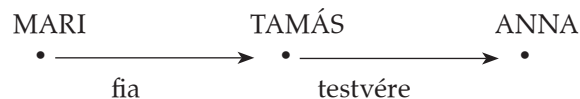
Szükség esetén ezek vizsgálatakor is érdemes a feladatokat ismerős közegbe át-helyezni.

1.

MARI fia BÉLA.

2.

MARI lánya ANNA.

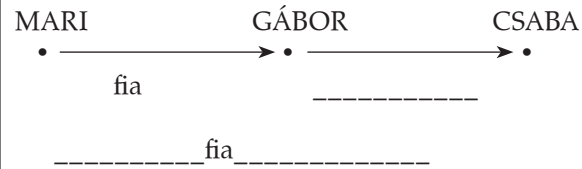
3.

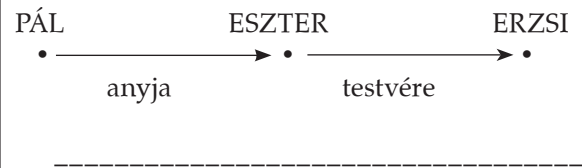
PÉTER anyja ANDREA.

- Hogy hívják (hívhatják) Zsuzsa apját? (Nem tudjuk, de odaírhatunk bármilyen férfinévet. Legyen most Iván.)
- Milyen kapcsolat van Mária (Zsuzsa anyja) és Iván között? (Iván Mária férje. Iván felesége Mária. Mária férje Iván. Mária Iván felesége.)

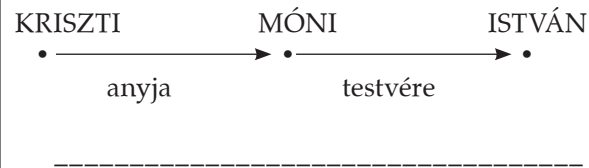
4.

5.

6.

Úgy gondolom, hogy az itt leírt kapcsolatokkal tanév elejétől folyamatosan, alkalmanként 10-15 percben érdemes ismerkedni. Ezek a feladatok jó alapot adnak a továbblépéshez és a sikeres játékhoz.

2. Családi kapcsolatok leolvasása – állítások igazságának eldöntése, újabb igaz állítások megfogalmazása.

1. C. Neményi Eszter–Sz. Oravecz Márta: *Matematika munkafüzet* (általános iskola 2. osztály) 66. oldal/ 2. feladat:

a) „Ezen a rajzon az apáktól a fiaik felé mutatnak a nyilak. Írd oda mindegyik mondat mellé, hogy a rajz alapján igaz (i), vagy nem (n)!

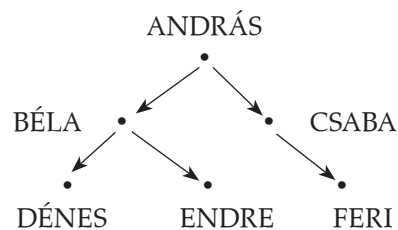
Érdeemes a kapcsolatokat úgy is vizsgálni, hogy a rajznak mindig más-más elemei hiányoznak.

GÁBOR testvére CSABA.

PÁL nagynénje ERZSI.

KRISZTI nagybátyja ISTVÁN.

A gyerekek feladata, hogy a rajz alapján döntsenek az alábbi állítások igazságáról, majd megpróbáljanak újabb kapcsolatokat leolvasni a rajzról.

Béla és Csaba testvérek. ____ (i)
 Feri András nagypapája. ____ (n)
 Dénes és Feri testvérek. ____ (n)
 Endre Feri unokatestvére. ____ (i)
 Olvass még a rajzról! A füzetedbe is írhatod!"

Egy-egy ilyen rajz nagyon sok igaz állítás megfogalmazására ad lehetőséget.

Ha a gyerekek döntöttek az állítások igazságáról, akkor kérjük tőlük azt is, hogy minden döntésüket indokolják meg, a nem igaz állításokat tegyék igazzá.

- Béla és Csaba valóban testvérek, mert mindkettőjüknek András az édesapja
- Feri nem András nagypapája, hanem az unokája, illetve Feri nagypapája András.
- Dénes és Feri nem testvérek, mert nem ugyanaz az apukájuk, de unokatestvérek, mert az apukáik testvérek.

Pl.:

- Dénes, Endre és Feri nagypapája András.
- Andrásnak és Bélának is két fia van.
- Csaba és Béla édesapja András.
- Feri édesapja Csaba.
- Dénes és Endre édesapja Béla
- Dénes nagybátyja Csaba. Stb.

Bár a rajz alapján egyértelműnek tűnik a válasz, mégis érdemes feltenni a következő kérdéseket:

- Hány gyermeke van Bélának?
- Hány gyermeke van Csabának?
- Hány unokája van Andrásnak?

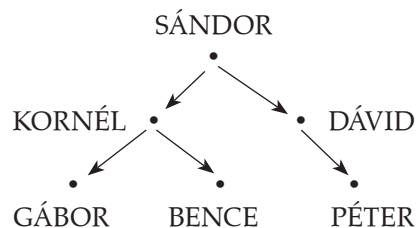
A rajzról úgy tűnik, hogy:

- Bélának 2 gyermeke van.
- Csabának csak egy gyermeke van.
- Andrásnak 3 unokája van.

De vajon gondolt-e valaki a kérdés alapján arra, hogy mindhármuknak lehetnek lányaik is?

b) Mivel kezdetben tanítványaimnak nehezen sikerült megbirkóznia az ilyen jellegű feladatokkal, először mindig olyan családokon belül próbáltunk kapcsolatokat keresni, amelyek tagjait mindannyian ismertük.

Pl. Egyik lány tanítványomnak (Kati) volt két fiú (Dávid és Kornél) testvére is. Mindkettőjüknek született két gyermeke (Sára és Péter, illetve Gábor és Bence. A szüleiket Ibolyának illetve Sándornak hívták. A fenti rajzba behelyettesítettük az ő nevüket.

Arról a rajzról, amelyen számukra ismerős emberek szerepeltek, sokkal könnyebben olvastak le kapcsolatokat.

c) A jól ismert család kapcsolatainak megfogalmazása után már érdemes volt feltenni a következő kérdéseket:

- Hány fia van Sándornak? (– Kettő.)
- Hány fia van Kornélnak? (– Kettő.)
- Hány gyermeke van Kornélnak? (– Kettő.)
- Hány gyermeke van Sándornak? (– Három.)

– Hány unokája van Sándornak? (– Négy.)

d) Ezek felismerése után érdemes visszatérni az a) feladatban leírt kérdésekre.

- Hány gyermeke van Csabának?

- Sándornak két fia van, Kornél és Dávid.
- Péter édesapja Dávid.
- Kornél és Dávid testvérek.
- Gábor és Bence testvérek.
- Kornél és Dávid édesapja Sándor.
- Gábor nagypapája Sándor.
- Bence és Péter unokatestvérek. Stb.

Ennél a kérdésnél az osztály többsége rájött, hogy nem elég a rajz adatait figyelembe venni, hisz abban épp az osztálytársuk, Kati nem szerepel.

Elmagyarázták, hogy Sándornak nem 2, hanem 3 gyermeke van. A táblázatban csak a fiúk szerepelnek, de mi tudjuk, hogy rajtuk kívül van egy lánya is, Kati.

Az előbbieken után már nem jelentett problémát a kérdés, az unokák számánál már mindannyian figyelembe vették Sárát is.

Ekkor vagy az a válasz születik, hogy egy fia, vagy az, hogy nem tudjuk, vagy az, hogy attól függ, hány lánya van.

– Hány gyermeke van Bélának?

– Hány unokája van Andrásnak?

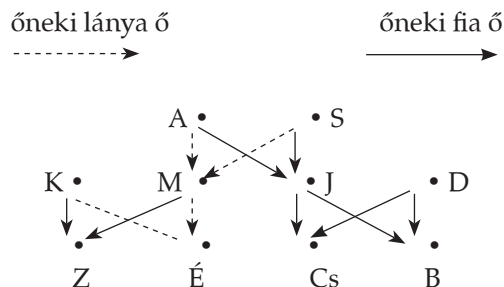
Ezzel a látszólag egyszerű, könnyen „megoldható” feladattal nagyon hosszan és szórakoztatóan el lehet játszogatni. Úgy gondolom, érdemes is, hiszen csak így szoktathatjuk tanítványainkat arra, hogy ne higgyenek mindig a szemüknek, és olyan esetekre is gondoljanak, ami nem látszik.

2. C. Neményi Eszter–Wéber Anikó: *Matematika munkafüzet* (általános iskola 3. osztály) 42. oldal/ 1. feladat:

Ez a feladat hasonló az előzőhöz, de lényegesen nehezebb, összetettebb, hiszen a rajzon szerepelnek a fiú és lány gyermekek is, de a családtagok nevét csak kezdőbetű jelöli, ezért nemüket csak a hozzájuk vezető nyilak alapján tudjuk megállapítani.

Zoliék rokoni kapcsolatairól ilyen rajz készült.

A nyilak jelentése:

A megértést érdemes további kérdésekkel ellenőrizni.

– Hány gyermeke van Csabának, ha a lányait Petrának és Zsófinak hívják? (- Három, egy fiú és két lány.)

– Hány gyermeke van Bélának, ha mindkét fiának van egy lány testvére is?

Ez a kérdés a gondolkodtató feladatok között többféleképpen is előfordul. Lerajzolva könnyen észreveszik a gyerekek, hogy a fiúknak nem két, hanem csak egy lány testvérük van.

Emiatt kiderül, hogy Bélának 3 gyermeke van.

Ezután könnyen kijelentjük, hogy Andrásnak 3+3, azaz 6 unokája van.

Ám ebben nem lehetünk biztosak, hiszen nem tudjuk, hogy Andrásnak van-e lánya.

Először állapítsuk meg a rajzon szereplő családtagok nemét!

Lány: M és É.

Fiú: J, D, Z, Cs és B.

A többiek nemére csak következtetni tudunk.

A-nak és S-nek közös gyermekei vannak, ezért biztosan házastársak, de a nemüket nem tudjuk eldönteni.

A házastársakra vonatkozó állításaink csak akkor helyesek, ha feltételezzük, hogy működnek a hagyományos családi kapcsolatok, azaz minden gyermek házasságban született, s nem csupán együtt éltek a szülei. A mai társadalmi körülmények között ezt is érdemes megbeszélni a gyerekekkel.

Ezután megpróbálhatjuk eldönteni, hogy igazak-e a következő állítások.

- A-nak M a lánya.
- J-nek B a lánya.
- Z-nek Cs az unokatestvére.
- S-nek É az unokája.
- É-nek A a nagypapája.
- J-nek D a testvére.
- B-nek M a nagynénje.

Fogalmazzanak meg a gyerekek további igaz állításokat a rajzról!

Legyenek köztük olyan állítások is, amelyekben szerepel a „mindegyik”, az „egyik sem”, a „van olyan”, a „nincs olyan” kifejezések valamelyike!

A rajz alapján nagyon sok igaz állítást meg lehet még fogalmazni az ábrázolt család rokoni kapcsolatairól (unoka, nagyszülő, nagybácsi, nagynéni, meny, vő, sógor, sógornő, unokatestvér).

Kicsit nehezebb azoknak a gyerekeknek a dolga, akik megpróbálják használni a fenti kifejezéseket is, de ezekből az állításokból is nagyon sokfélét fogalmazhatnak meg a gyerekek.

K és M házastársak, mert 2 közös gyermekük van. Mivel M biztosan lány, K csak fiú lehet.

J és D szintén házastársak, mert 2 közös gyermekük van. Mivel J biztosan fiú, D csak lány lehet.

K és M, illetve J és D esetében bal oldalon szerepelt a házaspár férfi tagja, jobb oldalon a felesége.

Ha a rajz „következetes”, akkor feltételezhetjük, hogy ez A és S esetében is így van. Ez esetben A férfi, S pedig nő, de ebben nem lehetünk biztosak.

- Igaz. A rajzról egyértelműen leolvasható.
- Nem igaz, mert bár B valóban J gyermeke, de tudjuk róla, hogy fiú, azaz J-nek B a fia.
- Igaz, mert Z édesanyja (M) és Cs édesapja (J) testvérek.
- Igaz, mert É a lánya S lányának (M-nek).
- Nem igaz, mert A-ról nem tudjuk biztosan, hogy milyen nemű. Az azonban biztos, hogy É-nek A a nagyszülője.
- Nem igaz, mert nem azonosak a szülei. Mivel közös gyermekeik vannak és J férfi, J-nek D a felesége.
- Igaz, mert B édesapjának (J-nek) M a lánytestvére.

Pl.:

- A rajzon 3 házaspár és a gyermekeik szerepelnek.
- Mindegyik házaspárnak 2 gyermeke van.
- Van olyan házaspár, amelyiknek mindkét gyermeke fiú.
- Nincs olyan házaspár, amelyiknek mindkét gyermeke lány.
- J-nek és D-nek egyik gyermeke sem lány.
- A-nak és S-nek van menyé és veje is.
- A-nak és S-nek nem mindegyik unokája fiú.
- Két házaspárnak van fia és lánya is.
- A és S mindegyik unokájának 2 unokatestvére van. (Ezen – akár megint egy ismerős családon megfigyelve – érdemes elgondolkodni. Ha ugyanis akár K-nak, akár D-nek van olyan testvére, akinek gyermeke is született, az állítás már nem igaz. Azaz – bár a rajz alapján igaznak tűnik – ez az állítás csak lehetséges, hogy igaz, de nem biztosan az.)

Próbáljanak a gyerekek megfogalmazni „Ha..., akkor...” típusú állításokat is!

A Ki vagyok én? című játékban fontos szerepe van a „lehetséges, de nem biztos” eseteknek, ezért próbáljanak meg a gyerekek lehetséges, de nem biztos állításokat is keresni!

Néhány állítás megfogalmazása után észrevehetik, hogy az előzőek mindegyike ilyen „Ha..., akkor...” nélkül.

A rokoni kapcsolatok felismerésével, a különféle állítások megfogalmazásával való hosszas foglalkozás nem felesleges időtöltés. Nagyon jól fejleszti a problémamegoldó gondolkodást, a beszédkésztséget, az összefüggésfelismerő-képességet.

Természetesen az itt leírt feladatokkal sok kisebb részletben – pl. heti egy alkalommal 10-15 percben – érdemes eljátszogatni egész tanévben.

Pl.:

- Ha A férfi, akkor M édesapja A.
- Ha A férfi, akkor J édesapja A.
- Ha A férfi, akkor K apósa A.
- Ha A férfi, akkor D apósa A.
- Ha A férfi, akkor Z nagypapája A.
- Ha A férfi, akkor É nagypapája A.
- Ha A férfi, akkor Cs nagypapája A.
- Ha A férfi, akkor B nagypapája A.

- Ha A nő, akkor M édesanyja A.
- Ha A nő, akkor J édesanyja A.
- Ha A nő, akkor K anyósa A.
- Ha A nő, akkor D anyósa A.
- Ha A nő, akkor Z nagymamája A.
- Ha A nő, akkor É nagymamája A.
- Ha A nő, akkor Cs nagymamája A.
- Ha A nő, akkor B nagymamája A.

Pl.:

- M édesapja A.
- M édesanyja A.
- M édesanyja S.
- M édesapja S.

Ezekből az állításokból is nagyon sokfélét és sokféleképpen fogalmazhatnak meg a gyerekek.

II. Ki vagyok én? – Ismerkedés a játékban szereplő állításokkal. Következtetések megfogalmazása.

A játék elején megismertetjük a gyerekeket a következőkkel:

A játék öt iskolás kisgyerekről szól. Nevük: Kati, Mari, Zsófi, Péter és Bálint. Közülük többen testvérek. Anyukáik neve Zsuzsa, Ibolya, Edit, Katalin vagy Elvira lehet.

Az asztalon 4 dobozt helyezünk el, melyek mindegyikében külön kártyára írva 5-5 állítást helyeztünk el.

1. doboz – Nevem:

- Kati
- Mari
- Zsófi
- Péter
- Bálint

2. doboz – Anyukám neve:

- Az anyukámat Ibolyának hívják.
- Anyukám neve Zsuzsa.
- Anya nevének kezdőbetűje az „M” előtt van.
- Anyukám neve mássalhangzóval kezdődik.
- Anyukám nevében ugyanannyi mássalhangzó van, mint magánhangzó.

3. doboz – Testvére(i)m:

- Nincs fiútestvérem.
- Egy húgom van.
- Egyedüli gyerek vagyok.
- Van fiú és lánytestvérem is.
- Van két öcsém.

4. doboz – Hányadikba járok?

- 1. osztályos vagyok.
- Alsó tagozatos vagyok.
- Jövőre leszek felső tagozatos.
- 3. osztályba járok.
- Nem vagyok 2. osztályos.

A játék megkezdése előtt ismerkedjünk meg a dobozokban elhelyezett állításokkal. Valaki húzzon egy-egy kártyát az 1. dobozból, illetve a 2., 3., 4. doboz valamelyikéből.

Pl.: Kati. Egyedüli gyerek vagyok.

A játék hangulati előkészítéséhez engedélyezett egy kis bohóckodás is.

– Hívhatják-e Kati testvérét Ubulnak? Miért?

Nem, mert ha egyedüli gyerek, akkor nincs testvére.

– Hogyan nem hívhatják a testvérét?

Bárhogyan, hiszen nincs testvére. A gyerekek fel fognak sorolni rengeteg nevet.

A vicc és a nevetés kedvéért ők is igyekeznek különleges neveket mondani, pl.: Edömér, Kunigunda stb. Így az is jól szórakozik, akinek még nehézséget okoz a következtetések megfogalmazása, ám közben ő is egyre világosabban látja az összefüggést.

Pl.: Mari. Egy húgom van.

– Hogyan nem hívhatják Mari testvérét?

A játékban szereplő neveket vizsgálva nem lehet a testvére sem Péter, sem Bálint, hiszen ők fiúk, Marinak pedig egy lánytestvére van, akiről még azt is tudjuk, hogy fiatalabb Marinál.

Pl.: Zsófi. 1. osztályos vagyok.

Mivel ez a két kártya semmilyen problémát nem vet fel, húzzunk még egyet egy másik dobozból.

Van két öcsém.

– Hívhatják-e Zsófi öccseit Péternek és Bálintnak?

Ennek eldöntése vitához vezethet.

Az biztos, hogy a játékban szereplő Péter és Bálint nem lehet Mari öccse, hiszen öccsei fiatalabbak nála, ezért ha ő 1. osztályos, öccsei még nem lehetnek iskolások. A játékban szereplő Péterről és Bálintról azonban tudjuk, hogy iskolások.

Ennek ellenére lehetséges, hogy Mari öccseit szintén Péternek és Bálintnak hívják, de ők nem azonosak a játékban szereplő két fiúval.

Az anyukák lehetséges nevei közül azokat kell kiválogatnunk, amelyeknek kezdőbetűje az „M” előtt van az ábécében.

Fontos, hogy megvizsgáljuk az állítások tagadásait is, hiszen mind a helyes következtetések megfogalmazása, mind a későbbi játék szempontjából fontos szerepük van.

Ahhoz, hogy az anyukák lehetséges személyéről dönteni tudjunk, feltétlenül tisztáznunk kell a gyerekekkel, hogy a kétjegyű mássalhangzót (pl. zs, ly) egy hangnak, azaz egy mássalhangzónak tekintjük. Emiatt Zsuzsa nevében ugyanannyi mássalhangzó van, mint magánhangzó.

Pl.: Péter. Anya nevének kezdőbetűje az ábécében az „M” előtt van.

- Hogy hívhatják Péter anyukáját?
Péter anyukája lehet: Ibolya, Edit, Katalin és Elvira.
- Hogyan nem hívhatják Péter anyukáját?

Péter anyukája biztosan nem lehet Zsuzsa, hiszen az ő nevének kezdőbetűje az ábécében az „M” után következik. Az előbb feltett kérdésre azonban jó válasz lehet minden olyan női név, amelynek kezdőbetűje az „M” vagy az ábécében az „M” után következik (pl.: Margit, Mónika, Magdolna, Petra, Renáta, Tünde, Valéria stb.).

Pl.: Bálint. Anyukám nevében ugyanannyi mássalhangzó van, mint magánhangzó.

- Hogy hívhatják Bálint anyukáját?
Bálint anyukája Zsuzsa, Edit vagy Elvira lehet.
- Hogyan nem hívhatják Bálint anyukáját?
Bálint anyukáját nem hívhatják Ibolyának és Katalinnak. De nem lehet a neve Emma, Anna, Andrea ... sem. Bár ez utóbbi női nevekben ugyanannyi mássalhangzó van, mint magánhangzó, az állításokkal való ismerkedés előtt megállapodtunk abban, hogy a játékunkban szereplő öt gyerek anyukájának mi lehet a neve. Csak azok közül lehet valamelyik.

III. Játék – Ki vagyok én?

1. Bemutakozás

Egy kiválasztott tanítványunk minden dobozból húz egy kártyát. Feladata, hogy mindent megpróbáljon elmondani magáról, ami a kártyák alapján számára kiderül. Meg kell próbálnia a bemutatkozását saját szavaival úgy megfogalmazni, hogy mondatai ne legyenek azonosak a kártyára írottakkal, de tartalmilag megegyezzenek vele, illetve következtetései helyesek legyenek. Próbáljon meg minél több igaz állítást megfogalmazni önmagáról.

2. Közös vizsgálódás – biztos, lehetséges és lehetetlen esetek keresése

Eszközök: táblázat (mellékletben), a húzható kártyák nagyobb méretben + az anyukák nevei.

Pl.: Bálint. Anyukámat Ibolyának hívják. Nincs fiútestvérem. Jövőre leszek felső tagozatos.

A bemutatkozó először felolvassa a húzott kártyákat. Az állításokat nagy méretben helyezük el a táblán, hogy a többi gyerek jól lássa.

Egy lehetséges bemutatkozás:

A nevem Bálint. Még alsó tagozatos vagyok, negyedik osztályba járok. Anyukám nevében több magánhangzó van, mint mássalhangzó. A neve magánhangzóval kezdődik. Egy szép, lila erdei virágról kapta a nevét. Ő Ibolya. Nincs öcsém. Nincs bátyám. Péter nem a testvérem.

Társuk bemutatkozása közben a többiek feladata, hogy ellenőrizzék az elhangzó állítások helyességét.

A gyerekek feladata, hogy a húzott kártyák segítségével eldöntsék, miről van biztos információnk, mi az, ami lehetséges, mi lehetetlen.

A mellékletben szereplő kártyákat ennek megfelelően helyezik el a táblára vagy csomagoló papírra rajzolt táblázatban.

A következő példák két konkrét esetet mutatnak be.

1. A húzott kártyák: Kati., Nem vagyok 2. osztályos., Egyedüli gyerek vagyok., Anyukám neve mássalhangzóval kezdődik.

Név: Kati	Biztos	Lehetséges	Lehetetlen
Anyukája neve	Nem Edit Nem Elvira Nem Ibolya	Zsuzsa Katalin	Edit Elvira Ibolya
Testvére	Nincs testvére.		Mari Péter Zsófi Bálint
Hányadikba jár?	Nem 2. osztályba.	1. osztályba 3. osztályba 4. osztályba esetleg 5., 6., ... is.	2. osztályba

A biztos és lehetetlen esetek egymás tagadásai, azaz a lehetetlen esetek tagadásával biztos eseteket kapunk. Pl.: Kati anyukája biztosan nem Edit, nem Elvira és nem Ibolya.

Ezt az összefüggést segít észrevenni a „Nem vagyok 2. osztályos.” kártya.

Ha Kati biztosan nem 2. osztályos, akkor lehetetlen, hogy 2. osztályos legyen.

Ha úgy érezzük, hogy a húzott kártyák alapján már nem tudunk több következtetésre jutni, következhet egy másik tanítványunk, aki ismét húz egy-egy állítást, bemutatkozik, majd következhet megint a közös vizsgálódás.

2. A húzott kártyák: Péter, Jövőre leszek felső tagozatos., Egy húgom van., Anyukám neve Zsuzsa.

Név: Péter	Biztos	Lehetséges	Lehetetlen
Anyukája neve	Zsuzsa		Edit Elvira Ibolya Katalin
Testvére		Mari Kati Zsófi	Bálint
Hányadikba jár?	4. osztályba.		1. osztályba 2. osztályba 3. osztályba 5. osztályba osztályba

Ha a két táblázatot összefüggéseiben is vizsgáljuk, újabb biztos eseteket ismerhetünk fel.

- Kati biztosan nem testvére Péternek, mert egyedüli gyerek.
- Ha nem lehetnek testvérek, akkor Kati édesanyja biztosan nem Zsuzsa.
- Kati anyukáját biztosan Katalinnak hívják, mert a két lehetőség közül az egyiket (Zsuzsát) kizártuk.

Megfogalmazhatunk új – a táblázatba nem illeszthető, de abból következő – lehetséges eseteket, illetve ítéleteket.

- Lehetséges, hogy Kati és Péter osztálytársak.
- Ha Kati 4. osztályos, akkor lehet, hogy osztálytársa Péternek.

Ha összefüggéseket is keresünk, két húzónál ne legyen több, nehogy ellentmondásokkal találjuk szembe magunkat!

Ez a játék hosszú távon is érdekes lehet, hiszen nagyon sokféle húzás lehetséges, de újíthatunk is rajta, ha néhány állítást újabbra cserélünk vagy növeljük a húzható állítások számát:

- Anyukám neve vegyes hangrendű szó (Elvira, Katalin, Ibolya).
- Anyukám neve magas hangrendű szó (Edit).
- Anyukám neve mély hangrendű szó (Zsuzsa).
- A bátyám neve vegyes hangrendű szó (Bálint).
- Több mint két éve járok iskolába (3., 4., ... osztályos).

A gyerekek számára rendkívül izgalmas ez a játék, hiszen ahhoz, hogy új állításokat tudjunk megfogalmazni, több lehetséges kijelentést is végig kell gondolnunk, és eldöntenünk róla, hogy igaz-e vagy hamis.

Sokat segíthetünk tanítványainknak azzal is, ha kiosztjuk a gyerekek és az anyukák szerepét, és eljátsszuk a történetet.

Pl.:

- Lehetek-e én az anyukád? – kérdezheti Elvira Katitól.
- Nem, mert a neved nem mássalhangzóval kezdődik (Nem, mert a Te neved magánhangzóval kezdődik, az én anyukámé pedig mássalhangzóval) – felelheti Kati.

MELLÉKLET

Kártyák 1.

II. Ki vagyok én?

1. doboz – Nevem:

Kati	Mari	Zsófi
Péter	Bálint	

2. doboz – Anyukám neve:

Az anyukámat Ibolyának hívják.	Anyukám neve Zsuzsa.	Anya nevének kezdőbetűje az ábécében az „M” előtt van.
Anyukám neve mássalhangzóval kezdődik.	Anyukám nevében ugyanannyi mássalhangzó van, mint magánhangzó.	

3. doboz – Testvére(i)m:

Nincs fiútestvérem.	Egy húgom van.	Egyedüli gyerek vagyok.
Van fiú és lánytestvérem is.	Van két öcsém.	

4. doboz – Hányadikba járok?

1. osztályos vagyok.	Alsó tagozatos vagyok.	Jövőre leszek felső tagozatos.
3. osztályba járok.	Nem vagyok 2. osztályos.	

Kártyák 2.

Táblázat

Név:	Biztos	Lehetséges	Lehetetlen
Anyukája neve			
Testvére			
Hányadikba jár?			